

Myndigförklarade med rätt att tolka

Föredrag 2017-04-05

Vår påve Franciskus uppmanar alla att tala med *parrhesia*, frimodighet! I en intervju i The Tablet säger kulturrådets prefekt, kardinal Gianfranci Ravasi att det inte är kyrkans uppgift att tillhandahålla färdiga svar utan att sätta igång diskussion och debatt och att hjälpa folk, i synnerhet de unga, att tänka kritiskt.¹ I kyrkan är alla döpta myndiga, andligt fullvuxna, eftersom de fått ta emot anden i dopet och de har därmed rätt att vara med i den dialog som tolkar gemenskapens tro i den tid de lever i. Ett annat av påven Franciskus favorituttryck är *ecclesia semper reformanda est*, kyrkan är i ständig reform. Det är förknippat med både motstånd och maktförlust. Vi vill kanske förändring men helst inte på vår egen bekostnad! Vi har alla en tendens att föredra status quo, och återvänder därför gärna till Egyptens köttgrytor, trygghet och förtryck snarare än att uppehålla oss i en öken där vi själva måste ta ansvar för färdriktningen.

Det här ska inte bli ett långt föredrag om lekfolkets betydelse i kyrkans liv, utan en påminnelse och uppfordran att ta ansvar för vår gemensamma tro. De som vill fördjupa tankegångarna kring lekfolket hänvisar jag till min artikel i boken *Hellig Uro*² eller till fliken Andra Vatikankonciliet på Dominikansystrarnas hemsida, där mitt föredrag ”Guds myndigförklarade representanter, Om lekfolkets roll i kyrka och samhälle” ligger och som jag höll under en hel dag på Meningshetsfakulteten i Oslo 2014.³ finns. Här ska jag bara lyfta fram ett par grundläggande begrepp för vår gemenskap i kyrkan.

Det första är *lärjungaskap*. I den nytestamentliga litteraturen kallas de som på ett eller annat sätt följer Jesus för ”lärjungar” och någon strukturell gradskillnad fanns inte dem emellan. De var alla trofasta judar och det var även Paulus. Jesus hade inte för avsikt att grunda en ny religion, än mindre en kyrka i vår bemärkelse och det avsåg inte heller Paulus att göra. Däremot avspeglar texterna, i synnerhet Johannesevangeliet, konflikter mellan olika judiska grupperingar under det första århundradet. Gemenskapen av lärjungar är heller inte beroende av några biologiska familjeband utan det handlar om man vill göra Guds vilja eller inte (jfr Mark 3:35, Luk 11:27-28, m fl).

Jesus lägger tyngdpunkten på tron som sådan hos de människor han möter. ”Din tro har hjälpt dig” är ständigt återkommande och det handlar inte om en tro på

¹ The Tablet, 25 mars 2017, s 9

² *Hellig uro, 50 år etter Det annet vatikankonsil*, Kvaerne, Per och Utgaard, Anne Helene, red., Emilia förlag, Oslo, 2012

³ <http://www.dominikansystrarna.se/viewNavMenu.do?menuID=36>

Jesus själv, utan på Gud och på den inneboende tillit och förmåga varje människa besitter. Om vi har tro så stor som ett senapskorn blir inget omöjligt för oss, ordagrant då saknar vi inte kraft, jfr Matt 17:18 ff. I dessa dialoger är det framför allt kvinnor som är protagonister för tron, som kvinnan i Luk 7:31 ff, den kananeiska kvinnan, kvinnan vid Sykars brunn, Marta, med flera. Lärjungarnas uppgift är att förkunna tron, vara aktiva i ett meningsskapande genom samma typ av förlösande dialoger och möten som vi ser i evangelierna.

Dopet är förstås avgörande för vår kyrkliga gemenskap. Genom dopet har Kristus inpräglats i oss som ett karaktärsdrag, vi har iklätt oss Kristus. Vi är redan uppståndelsens människor och är myndigförklarade som kristna. De kristnas gemenskap var tämligen platt från början, jämställd, för ingen kunde vara mer Kristus än den andra. I Galaterbrevet läser vi: ”Alla är ni nämligen genom tron Guds söner, i Kristus Jesus. Är ni döpta in i Kristus har ni också iklätt er Kristus. Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus. Men om ni tillhör Kristus är ni också avkomlingar till Abraham och arvtagare enligt löftet” (3:26-29). Alla de hierarkier och kyrkliga stånd som vi skapat historien igenom bottnar absolut inte i själva dopet.

Det är viktigt att påpeka att termerna *kleros* och *hiereus* aldrig används i NT för att beteckna några kyrkliga tjänster, och termen *laikos* förekommer över huvud taget inte. Om någon betraktas som överstepräst som i Hebréerbrevet så är det Jesus Kristus själv och den jämförelsen dras först mot slutet av första århundradet. Det är först under 200-talet som termen *laikos* uppträder för att göra en åtskillnad mellan lekfolk och prästerskap. När kejsar Konstantin legaliserade kristendomen i början av 300-talet och utnyttjade den som en enande faktor i dåvarande romarriket antog också de kristna det romerska samhällets struktur. Detta var uppdelat i *ordines*, ”stånd”, som senatorsståndet, riddarståndet, och så vidare, och det var en modell som kom att genomsyra uppdelningen av tjänsterna också i den kristna gemenskapen. På 400-talet började de olika ”tjänsteklasserna” att använda särskild klädnad för att markera sin tillhörighet, däribland prästerna. Påven Celestinus I kritiserade i det avseendet abboten av Lerins, Honoratus, för att han infört en särskild klädedräkt: ”Vi ska inte särskiljas från andra genom vår klädedräkt utan genom vår kunskap, vårt samtal, inte genom vårt utseende”.⁴ Men det har varit precis det som skett! Johannes XXIII har sagt ”Är det inte på tiden att vi skakar av oss det kejsarliga dammet som lagt sig på den helige Petrus stol alltsedan Konstantin?”⁵

⁴ Gaillardetz, Richard, R., *Ecclesiology for a Global Church, A People Called and Sent*, Orbis Books, Maryknoll, New York, 2008; s 178

⁵ Congar, Yves, M.-J., *Pour une Eglise servante et pauvre*, Cerf, Paris, 1963 ; s 119

Dopet gjorde oss jämbördiga och istället har vi skapat klasser och stånd... Därför glömmet vi allt som oftast bort att det är *Anden* som leder gemenskapen, kyrkan. Hos Paulus är det Anden som inspirerar till olika tjänster i den kropp, gemenskap, som vi alla är del av, och han betonar att alla tjänster är lika viktiga. Men präster och biskopar fanns inte då i vår mening. I Pastoralbrevet som är från slutet av första århundradet dyker det upp kriterier för val av ledare för församlingarna, men de uppträder ändå inte som en åtskild grupp eller ett särskilt stånd bland de troende.

Anden blåser som bekant vart den vill och vår uppgift är att underkasta oss denna förnyelse- och förändringskraft. Vid pingsten 2013 sade påven Franciskus följande: ”Vi firar konciliets jubileum, vi gör det till ett slags monument, men vi vill inte bli utmanade av det. Vi vill inte förändras, och vad mer är, det finns de som vill vrida klockan tillbaka. Sådant kallas för halsstarrighet och att vilja tämja den heliga Anden. Den heliga Anden skakar om oss för den vidrör oss, den får oss att vandra, den driver kyrkan framåt. Den heliga Anden är Guds styrka, den ger oss kraft att gå framåt, men många tycker att det är upprörande och föredrar bekvämligheten i det redan kända. Underkasta er den heliga Anden!” Anden ställer oss inför valet mellan köttgrytorna och förtrycket i Egypten eller öknens frihet och skaparkraft.

Det var Anden. Nu går vi till det *allmänna prästadömet* samt det vi kallar *sensus fidelium*, de troendes samförstånd. Författaren till första Petrusbrevet utbrister som i ett jubel: ”Men ni är ett utvalt släkte, kungar och präster, ett heligt folk, Guds eget folk som skall förkunna hans storverk ” 1 Pet 2:9-10. Vi är alla kungar, det vill säga ledare av den kyrkliga gemenskapen eftersom vi alla begåvats med Anden och döpts till Kristus och genom födelsen är Guds representanter på jorden. Vi är skapade till Guds avbild och likhet och har därmed övertagit kungens särskilda representationsroll mellan människorna och Gud. Det är viktigt att snabbt påpeka att det handlar om ett förvaltarskap och inte en diktatur. Men vi är alla också präster. Det behövs således inte några särskilda förmedlare i den direkta relationen mellan människa och Gud.

För de judar som trodde att Jesus var Messias var det viktigt att det som profeten Jeremia en gång skrivit nu blivit verklighet: ”Nej, detta är det förbund jag skall sluta med Israel när tiden är inne, säger Herren: Jag skall lägga min lag i deras bröst och skriva den i deras hjärtan. Jag skall vara deras Gud och de skall vara mitt folk. De skall inte längre behöva undervisa varandra och säga: ”Lär känna Herren”, ty de skall alla känna mig, från den minste till den störste, säger Herren. Jag skall förlåta dem deras skuld, och deras synd skall jag inte längre minnas” (Jer 31:33-34).

Kunskapen om Gud, ”lära känna Herren”, är inte dogmatisk, inte sammanfattad i några lärosatser, inte en katekes som vi kan rabbla upp. Begreppet ”lära känna” betyder också att ha samlag med någon. Det är fråga om en intim kunskap, en djupgående relation som kan förflytta berg, som gör det omöjliga möjligt. Det är inte fråga om ett ”nytt” förbund utan mer en bekräftelse på alla de tidigare förbunden, det är det eviga förbundet, *berit olam*. Vi som hedningar är inympade på detta träd, i detta eviga förbund, och måste hela tiden återknyta till våra judiska rötter om vi vill tillhöra det allmänna prästadömet och säga något relevant om tron på Gud.

Vi kan således inte fara vilse i tron. Den salige John Henry Newman (1801 – 1899) poängterade ofta det allmänna prästadömet och *sensus fidelium*, de troendes samförstånd. I essän *On Consulting the Faithful in Matters of Doctrine*, från 1859 hävdade han att varje döpt person hade tagit emot sanningens ande och att det därför skulle råda ett ömsesidigt samspel mellan hierarkin och de troende när läran formulerades. Och i Andra Vatikankonciliets dogmatiska konstitution *Lumen Gentium* § 12 läser vi att: ”De troende är som helhet smorda av den Helige, och kan inte fara vilse i tron. Denna särskilda egenskap kommer till synes i hela folkets övernaturliga trosmedvetande, när de ”alltifrån biskoparna ned till den siste av lekmännen” visar sin allmänna samstämmighet i tros- och moralfrågor.” Förutsättningen för detta är att det är ett öppet samspel och dialog mellan ämbetsbärarna och de döpta. Den yttersta auktoriteten är den heliga Anden som leder trosförmedlingen, fördjupar insikterna om tron, upprätthåller och inspirerar till tro. När hela kyrkans kropp har en samsyn ger det auktoritet till gruppen i så måtto att det visar att gruppen är ledd av den heliga Anden. Nu ska det dock sägas att *Lumen Gentium* omedelbart backar från sitt uttalande och fastslår att: ”Guds folk står under ledning av det heliga ämbetet som det troget följer och tar inte längre emot det som människoord utan i sanning som Guds ord (jfr 1 Thess 2:13).” Vi kanske behöver någon som garanterar enheten, men vi kan enkelt konstatera att detta tillägg inte blir särskilt trovärdigt i den tid som är vår med alla de skandaler som den kyrkliga ledningen blottat. Newman var mycket bekymrad över kyrkoledarnas bristande uppskattning av lekfolket och hans kommentar till sin egen biskop är känd ”Utan lekfolket skulle kyrkan se löjlig ut”⁶.

Alla döpta är också del av det allmänna prästadömet. Det skulle vara lätt att nu glida in på ämbetsfrågan och på frågan om vad prästen egentligen *är*. Jag ska avstå från det nu, bara påminna om att vi har en kvinna nämnd vid namn som apostel hos Paulus, nämligen Junia, i Rom 16:7. Om hela lekfolket ska uppfatta sig som myndigförklarad med rätten att tolka tron så måste vi komma bort från kyrkans aktuella könsuppdelning och dolda eller ibland helt öppna sexism, och

⁶ Sullivan, Maureen, OP, *The Road to Vatican II, Key Changes in Theology*, Paulist Press, New York / Mahwah, NJ, 2007; s 27

alla former för över- och underordning. Dominikanen och teologen Yves Congar, 1904 – 1995, hade ett begrepp för denna ståndsinriktade och pyramidala kyrka, det var en hierarkologi. Hierarkologin är köttgrytorna och förtrycket i Egypten, där man slipper tänka själv. Som döpta är vi däremot kallade att leva i den osäkra men fria öknen där vi kan vandra mot det förlovade landet som är horisonten som avlägsnar sig i fjärran ju mer vi närmar oss den.

Låt mig avsluta med det mest kända citatet av John Henry Newman:” ... *here below to live is to change, and to be perfect is to have changed often*” Vi hittar det i skriften *Essay on the Development of Christian Doctrine* från 1845.

Newmans syn på läroutvecklingen är både modern och dynamisk. Han hävdar att Guds uppenbarelse avslöjas alltmer i gemenskapens mitt under tidens gång. Han ansåg att för att förstå en betydelsefull och meningsbärande idé så måste den förändras för att förbli densamma, det vill säga för att bevara sin ursprungliga, subversiva kraft. Och det är bara alla vi döpta som kan göra detta omöjliga möjligt!

Sr Madeleine Fredell OP
